

3. Исаев И.Ф. Культурологический подход к исследованию педагогической деятельности / И.Ф. Исаев // Педагогическое образование XXI века. – М., 1994. – С. 36–40.
4. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Я.А. Коменский. – М., 1982.– 656 с.
5. Крутецкий В.А. Педагогические способности как профессионально значимые качества личности / В.А. Крутецкий // Формирование социально-активной личности учителя. – М., 1983. – С. 36–46.
6. Лесгафт П.Ф. Избранные педагогические сочинения / П.Ф. Лесгафт. – М., 1988. – 397 с.
7. Слостенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя / В.А. Слостенин. – М., 1993.
8. Сухомлинский В.А. Педагогический коллектив средней школы / В.А. Сухомлинский. – М., 1958. – 207 с.
9. Толстой Л.Н. Педагогические сочинения / Л.Н. Толстой. – М., 1989. – 544 с.
10. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения / К.Д. Ушинский. – М. : Учпедгиз, 1945. – Т. II. – 263 с.

ДРОГАЙЦЕВ О.І.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ – ГОЛОВНІ ЧИННИКИ СУБ'ЄКТНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У сучасному освітньому просторі мета підготовки професійно-компетентних спеціалістів для різних галузей людської діяльності набуває особливої актуальності. Професійно-компетентний спеціаліст має сам ставити цілі своєї діяльності, визначати шляхи й засоби її досягнення, відповідати за наслідки її реалізації. Дж. Равен стверджує: “Суспільство потребує нових переконань та сподівань. Але їх не можна розвивати безвідносно до особистих систем цінностей, і система освіти, шкільної та соціальної, повинна це врахувати. Ті, хто зацікавлений у розвитку компетентності, повинні допомогти людям замислитися над тим, як повинні функціонувати організації та як вони функціонують насправді, замислитися над своєю роллю й над роллю інших людей у суспільстві” [1].

Мета статті – схарактеризувати ідею модернізації освіти на компетентнісних засадах з урахуванням інноваційного мислення при вирішенні конкретних навчально-виховних питань.

Безумовно, без якісної підготовки фахівців неможливі інновації, соціально-економічні та соціокультурний розвиток суспільства. В Законах України “Про освіту” і “Про вищу освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI ст.) окреслено основні принципи її розбудови: гуманітаризація та демократизація освіти; пріоритетність загальнолюдських цінностей; створення умов для повної реалізації всебічного розвитку кожної людини та визначені найважливіші завдання та вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців [2]. В контексті модернізації змісту освіти в цілому завданнями професійної освіти є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, що не тільки добре володіє своєю професією, але й орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. До того ж розвиток вищої освіти України в контексті Болонського

процесу посилює актуальність питання формування професійної компетентності сучасного фахівця. З цього приводу М.Б. Євтух та І.С. Волощук справедливо зазначають, що запорукою якісної професійної підготовки майбутніх фахівців є ефективні засоби реалізації якісного функціонування системи вищої освіти [3].

Якісність вищої освіти, перш за все, пов'язана із здобуттям таких професійних знань і вмінь, що дають змогу кожному фахівцеві “максимально реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал”, “ефективно пристосуватися до швидкоплинних змін на ринку праці”, “оптимально використовувати накопичений освітній капітал в умовах кардинальних світоглядних змін”, а також відповідати здібностям, схильностям та інтересам індивіда [3]. Саме у процесі освіти та професійної підготовки формуються й розвиваються складові професійної компетентності фахівця.

Багато сучасних українських учених підкреслює тезу про те, що в сучасний період розвитку інформаційного суспільства в Україні значно зростають вимоги до кваліфікації та якості підготовки майбутніх фахівців [4]. І це природно, оскільки одним з наслідків технократичної революції у світі стало загострення проблеми соціальної некомпетентності. Ця категорія давно входить до апарату соціальної психології й у цьому розумінні відображає, передусім, рівень адаптованості індивіда до конкретних соціальних умов. Провідні західні фахівці відзначають, зокрема, різке зниження адекватності свідомості й самосвідомості пересічного члена розвинутого постіндустріального суспільства та його здатності до самореалізації [5].

За результатами соціальної експертизи, значущість у сучасному суспільстві високої професійної компетентності, що означає конкурентну спроможність працівника в Україні, становить 47,8%, а правової компетентності – 11,5%, тоді як у розвинутих країнах значущість усіх видів компетентності набагато вища (відповідно 85,8 та 24,8%) [4]. За результатами дослідження пріоритетних проблем російської системи освіти серед причин, що гальмують реформування вищої школи, на недостатній рівень професіоналізму й компетентності управлінських кадрів припадає 24% [6].

Група вчених Донецького інституту управління (В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна) слушно зазначає: “Компетентність як сформована здатність, достатня, щоб жити комфортно, професіоналізм, уміння нестандартно мислити і спілкуватися, набуття особистого досвіду, впевненість у собі, розвиток здібностей, глибокі знання – це досить не повний перелік якостей майбутнього фахівця, умов для прийняття методично правильного рішення, забезпечення психологічно та організаційно обґрунтованого управління” [7]. Компетентність і професіоналізм є головними чинниками суб'єктної реалізації індивіда. При цьому регулювальним фактором професійного зростання та творчої активності людини є самосвідомість як досить сталий комплекс уявлень та суджень індивіда про самого себе, про вміння, навички і можливості особистості.

Сьогодні, як ніколи раніше, виникла нагальна потреба в якісно новій підготовці педагога, такої, що поєднує фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та практично орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення конкретних навчально-виховних питань. Саме шкіль-

ний учитель стає головною фігурою при реалізації нововведень на практиці. А для цього він повинен мати необхідний рівень і професійної компетентності, і педагогічної культури, бути цілісною, освіченою, духовною, інтелектуально зрілою, ініціативною, відповідальною особистістю, здатною розвивати інноваційні здібності своєї нації. Сучасний педагог повинен уміти здійснювати аналітико-синтетичну обробку інформації, вирішувати інформаційно-пошукові завдання, використовувати бібліотечні та електронні інформаційно-пошукові системи. Для цього необхідні відповідні знання та вміння з основ інформатики; володіння формалізованими методами аналітико-синтетичної переробки інформації, методикою інформаційного пошуку; уміння інтерпретувати інформацію до завдань навчання та виховання. Особливу роль відіграє при цьому вміння викладати навчальну інформацію, яка безпосередньо пов'язана із збором, обробкою, зберіганням її з використанням нових інформаційних технологій та Інтернету. Майбутній педагог після завершення навчання у вищому навчальному закладі має бути підготовленим до:

- самостійної науково-дослідної діяльності;
- самостійного підвищення загальноосвітнього та спеціального рівня знань;
- засвоєння навчально-професійних програм педагогічного профілю;
- формулювання та вирішення завдань, які виникають у ході науково-дослідної та педагогічної діяльності.

Тому в умовах інформатизації суспільства майбутній педагог, перш за все, має навчитися відокремлювати фахово важливі знання з розмаїття, яке пропонує сучасний інформаційний простір. Шлях до отримання інформації – наявність умінь самостійно пізнавати та отримувати інформацію з будь-яких джерел. Отже, сучасна освітня парадигма спрямована на індивідуалізацію навчального процесу, особистий розвиток кожного студента, удосконалення фахової підготовки, ефективне формування професійної компетентності.

Компетентний підхід в освіті зародився в педагогічній науці в кінці 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст. на Заході, у кінці 80-х рр. ХХ ст. – у СРСР. Останнім часом набуває поширення освіта, яка базується на визначених і обґрунтованих компетенціях особистості – СВЕ (competence-based education). Ідеї модернізації освіти на компетентнісних засадах, проблеми становлення і розвитку професійної компетентності сучасного фахівця та її складових активно обговорюють і розробляють наукові кола. Великий внесок у розробку цих питань зробили такі науковці, як: Дж. Равен, В. Хутмахер, Є. Бачинська, В. Болотов, Т. Браже, С. Гончаренко, Д. Ельконін, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, Т. Іванова, Н. Коломінський, К. Корсак, А. Маркова, Н. Ничкало, С. Трішина, І. Фрумін, А. Хуторської, С. Шишов та ін. У сучасній науці стверджується, що компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, добору її змісту, організації навчально-виховного процесу та оцінювання навчальних результатів.

Як свідчить аналіз спеціальної літератури, дослідження ведуть у різних напрямках: визначення компонентів професійної підготовки та складників професійної освіти (О. Алексюк, В. Андрущенко, Г. Балл, В. Безпалько, В. Галузинський, М. Євтух, Н. Ничкало та ін.); формування професійних вимог до фа-

хівця (А. Бермус, Н. Єфремова, І. Зимня, Д. Цодікова, G. Moskowitz, R.L. Oxford, R.S. Scarcella, E. Tarone, G. Yule та ін.); формування професійної компетентності майбутнього педагога (В. Баркасі, В. Веденський, А. Карпова, В. Лозова, А. Маркова, Л. Мітіна, І. Міщенко, Т. Сорокіна, Т. Сорочан, О. Шиян та ін.); вивчення змісту професійно-педагогічної діяльності вчителя/викладача (Л. Абдуліна, В. Антіпова, Б. Вульфсон, Л. Кузнецова, Н. Кузьміна, Ю. Яновський та ін.); обґрунтування сучасних вимог до професійної підготовки студентів (В. Бондар, В. Лозова, О. Пехота, С. Сисоева та ін.); оцінювання професійно-педагогічної майстерності педагога (Є. Гусинський, Н. Дудкіна, Л. Купріянова, Ю. Турчанінова та ін.). Цілі та завдання цих наукових досліджень спрямовані на визначення умов, факторів, критеріїв професійної компетентності майбутніх спеціалістів, розробку шляхів її вдосконалення.

Деякі дослідники пов'язують поняття компетентності/компетенції (не розрізняючи їх) з формуванням умінь. Так, Г.М. Коджаспірова вважає, що “педагог повинен оволодіти певними педагогічними вміннями, для того, щоб бути компетентним педагогом” [8]. Проте С.Є. Шишов і В.А. Кальней чітко розрізняють поняття: “Вміння – це дія в специфічній ситуації. Уміння – це компетенція в дії. Компетенція – це те, що породжує уміння” [9].

Видатний вчений, доктор Дж. Равен визначає компетентність як специфічну здатність, яка є необхідною для ефективного здійснення конкретної дії в конкретній предметній сфері та включає вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії [10].

Природа компетентності така, що вона як продукт навчання не впливає з нього, а є наслідком саморозвитку індивіда, його не стільки технологічного, скільки особистісного зростання, наслідком самоорганізації та узагальнення діяльнісного та особистісного зростання. Отже, компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню тим, хто навчається, свого місця у світі, внаслідок чого освіта стає високомотивованою, особистісно орієнтованою, забезпечує необхідність особистісного потенціалу, визнання особистості оточуючими та усвідомлення нею своєї значущості.

Висновки. Отже, компетентнісний підхід в освіті зумовлює формування в педагогів професійної компетентності, що є комплексною інтегративною характеристикою особистості; вміння актуалізувати накопичені знання та вміння, в разі потреби використовувати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій. Компетентність виявляється та здобувається лише в діяльності.

Література

1. Равен Дж. Компетентность в современном обществе / Дж. Рамен. – М. : Когито-Центр, 2002. – С. 74–75.
2. Національна доктрина розвитку України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 29. – С. 4–6.
3. Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць / [за ред. М.Б. Євтуха, І.С. Волощука]. – К., 2008. – № 1. – С. 70.
4. Носков В.И. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / В.И. Носков. – Донецк : Лебедь, 2002. – 288 с.

5. Розумний М.В. Соціальна некомпетентність та шляхи її подолання / М.В. Розумний // Сучасна українська політика. – К. : Миколаїв – 2004. – С. 210–214.
6. Кіпень В.А. Викладачі вузів: соціологічний портрет / В.А. Кіпень, Г.Н. Коржов. – Донецьк : Астро – 2001. – С. 33.
7. Рустанович-Варфоломеєва З.А. Кар'єрні орієнтації та можливості самореалізації студентської молоді / З.А. Рустанович-Варфоломеєва. – К. : Главник – 2005. – С. 198.
8. Коджаспирова Г.М. Педагогіка / Г.М. Коджаспирова – М., 2004. – С. 428–528.
9. Шишов С.Е. Мониторинг качества образования в школе / С.Е. Шишов, В.А. Кальней. – М., 1998. – С. 79.
10. Равен Дж. Педагогическое тестирование : пер. с англ. / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 1999. – 144 с. – С. 142.

ДУДІКОВА Л.В.

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Специфіка професійної діяльності майбутніх лікарів – студентів медичного університету вимагає не тільки високорозвинутих професійних якостей, але й високорозвинутих моральних якостей, здатності до постійного професійного самовдосконалення й саморозвитку. Необхідність підвищення рівня професійної підготовки майбутніх лікарів у стінах вищого навчального закладу актуалізує і проблему формування їх готовності до професійного самовдосконалення.

Що стосується професійної підготовки медиків, то необхідно зазначити, що у працях В.А. Бабаліч, Л.М. Добровської, В.О. Корзуніна, О.В. Кутузової, М.Р. Мруги, Л.В. Переймибиди, Д.Т. Хацаєвої та інших визначено окремі особливості підготовки майбутніх лікарів. Проте у зазначених працях автори лише частково звертали увагу на проблеми професійного самовдосконалення майбутніх лікарів. На сьогодні проблеми професійного самовдосконалення розглядалися в основному щодо підготовки фахівців, які не пов'язані з медичною сферою (І.Д. Бех, Н.В. Бітянова, О.Є. Блінова, Н.Д. Брагіна, Т.В. Вайніленко, А.К. Громцева, І.А. Донцов, С.Б. Єлканов, Ю.М. Орлов, Л.І. Рувинський, Г.К. Селевко, В.Ф. Тертична).

Професійне самовдосконалення майбутнього лікаря ми розглядаємо як процес і результат творчого, цілеспрямованого, самостійного, самодетермінованого руху фахівця до вершин особистісного і професійного розвитку, що досягається завдяки самоосвіті, самовихованню, саморозвитку, самоактуалізації та самоменеджменту і забезпечує його професійну самореалізацію. У свою чергу, теоретичний аналіз наукової літератури дав змогу визначити готовність майбутніх медиків до професійного самовдосконалення як цілісне, відносно стійке особистісне утворення, що є сукупністю тісно взаємопов'язаних особистісних мотиваційно-ціннісних, когнітивно-інтелектуальних, операційно-діяльнісних детермінант безперервного професійного зростання та забезпечує оптимальну реалізацію самоосвіти, самовиховання, саморозвитку, самоактуалізації й самоменеджменту медика. Для організації роботи з формування готовності майбутніх лікарів до професійного самовдосконалення, окрім з'ясування сутності цього процесу, важливе значення має розробка відповідного інструментарію для діагностування рівня